32

COOPTATIONIS PETENDÆ CAUSA INTER SALUBERRIMÆ FACULTATIS MEDICÆ PARISIENSIS AGGREGATOS,

CONCERTATIO

JUSSU REGIS OPTIMI SANCITA, ET EX MANDATO SUMMI REGIÆ UNIVERSITATIS MODERATORIS INSTITUTA, ANNO M. DCCCXXIII.

DE HAC QUÆSTIONE:

DANTUR-NE IN MORBIS, EVIDENTES LIQUIDORUM CORPORIS VIVENTIS DEPRAVATIONES, ET QUÆ SENSIBUS AUT CHEMICIS EXPERIMENTIS DEPREHENDI QUEANT? NUMQUID INTER ILLAS ALIQUÆ PRO PRIMIGENIIS HABENDÆ?

DISSERTATIO

Quam, Deo duce, competitorum disputationi objiciet, et palàm propugnare conabitur, in aulâ majore saluberrimæ Facultatis,

Die sextâ et vigesimâ mensis Aprilis, anno 1824, ab horâ 1.ª pomeridiana usquè ad tertiam;

J. BOUILLAUD,

Facultatis Parisiensis Medicinæ-Doctor, ex-internus Hospitiorum civilium urbis Parisiorum.

Une théorie exclusive de solidisme ou d'humorisme, est un contre-sens pathologique.

BICHAT, *Anat. génér.*

LUTETIÆ PARISIORUM, È TYPIS MIGNERET, VIA VULGÒ DU DRAGON.

M. DCCC XXIV.

Præses.	D.	DELENS.
Judices.	DD.	LAENNEC. BÉCLARD. ORFILA. ROUX. CLARION. PELLETAN. GUILBERT. JADELOT.
Vicem-Gerentes.	DD.	LERMINIER. HARVERS.

COMPETITORES.

DD. Devergie.
Gerdy.

DD. Bouillaud,
Bouvier.

ERRATA.

Pag. 5, lin. 1.a, not., que, *leg.* quæ.
Pag. 13, lig. 23, enitur, *leg.* enititur.

QUÆSTIO

DANTUR-NE IN MORBIS, EVIDENTES LIQUIDORUM CORPORIS VIVENTIS DEPRAVATIONES, ET QUÆ SENSIBUS AUT CHEMICIS EXPERIMENTIS DEPREHENDI QUEANT? NUMQUID INTER ILLAS ALIQUÆ PRO PRIMIGENIIS HABENDÆ?

PROÆMIUM.

DOCTRINAM humoralium morborum plerique medici per longa sæcula amplexi sunt; virique celeberrimi inter hujus doctrinæ æmulos primi sese obtulerunt. Divus Hippocrates medicinæ parens, constanter quatuor memorat humores, dicitque per hos ægrotare hominem et sanum esse. Hippocratis theoriam servavit atque amplificavit Galenus qui nomen suum sectæ humoristicæ imposuit. Galenum secuti sunt Arabes et universa medicorum schola, ità ut fundamentum quasi totius artis medicæ constituerit *tetractys* hæc humorum; ità ut pro sanguinis, pituitæ, bilis aut atrabilis eminentiâ et depravatione, diversa temperamenta ac morbos ferè omnes generari crediderint.

Alexander Trallianus, Fernelius, Ballonius, Sydenhamius, Frid. Hoffmannius, Boerrhaavius, Gaubius, Sauvagesius, Huxhamius, humorismum magis minusve adoptaverunt, illustremque fecerunt. Hæc doctrina, cum longissimum per temporis intervallum, verissima quasi religioso cultu habita fuerit, tandem à sectâ solidistarum omninò repudiata est. Scilicet nihil est pro-

clivius hominibus, quàm, ut, ab extremo aliquo errore refugiant, in alterum extremum currere. Meâ quidem sententiâ, veteres nec non recentiores æquè erraverunt, alii morborum causas in humorum vitiis plus æquo ponentes; alii solidis partibus nimium concedentes. Itaque sapientissimi ætatis nostræ medici, nulli magistro, nisi veritati et naturæ, inservientes, liquida et corporis solida morbis æquè obnoxia agnoscunt. Quidam systematici tantùm depravationes humorum obstinatè negant, diùque negabunt siquidem novissimè existentiam ipsius virus syphilitici negare ausi sunt.

Quantæ et quàm multæ sint quæstionis mihi propositæ difficultates haud ignorare possum. Materiam cui hucùsque lux observationis parùm præfulsit tractaturus, indulgentiam imploro meque tanto labori imparem confiteor. At saltem in medio sincerus afferam quæ paucula legi, quæ paucula vidi, et quæ in lectionibus tantorum et tam venerandorum magistrorum discere mihi datum est. Faxit divinum Numen ut veritatem assequi queam!

QUÆSTIONIS PRIMA PARS.

DANTUR-NE IN MORBIS, EVIDENTES LIQUIDORUM CORPORIS VIVENTIS DEPRAVATIONES, ET QUÆ SENSIBUS AUT CHEMICIS EXPERIMENTIS DEPREHENDI QUEANT?

AD hanc questionem maximi momenti solvendam; facta, observationemque consulamus. Theoria, reverà, nec non medicorum celeberrimorum auctoritas hanc solutionem nobis præbere possent. Observationes verò, verbis et opinione potentiores, sunt instar lapidis Lydii, quo theoriæ medicæ examinari debent. Quare, ut inquit, Frid. Hoffmannius, priusquàm quis incipiat theoriam condere, probè perspectum habere oportet, nùm omnium phænomenorum in historiis morborum occurrentium explicationi illa respondeat. Si res secùs se habet, de ejus veritate omninò dubitandum est.

Ut quendam ordinem in investigationibus quas aggressurus sum afferam, primùm liquidorum compositioni inservientium, deindè liquidorum decompositioni inservientium seu potius è sanguine derivantium depravationes, exponam : quæ ad proprietates phisicas, chemicas et vitales horum liquidorum spectant. Cum autem pleræque harum proprietatum hucùsque physiologorum laboribus et experimentis agnosci non potuerunt; non mirandum erit plurimas depravationes liquidorum corporis viventis medicorum observationem penitùs fugere. Sic, v. g., depravationes proprietatum vitalium liquidorum prorsùs latent. Suspicione, non autem observatione attingi possunt (1).

(1) Circà anatom. et composit. sanguin. vid. opera Cl. Beclard, Prevost, Dumas, Chevreul, Orfila, etc.

§. I.

Liquidorum compositioni corporis inservientium depravationes.

1.° *Depravationes sanguinis in morbis.* In febribus essentialibus alterationes insignes offert. In cadavere hominis febre acutâ defuncti, nihil usquàm vitii Valsalva invenit, nisi quòd sanguis fermè *naturalem fluorem* servabat. Quod non mirandum, inquit Morgagnius, quoniàm cum sanguinis dissolutione malignas febres benè multas conjungi, medici præstantissimi docuêre. Morgagnius ipse, in febre malignâ, vidit sanguinem *æquo fluidiorem, molliori crassamento* quod circumfusum erat sero, quasi à *commisto chilo albescente.* Secundùm eundem illustrissimum observatorem, in febribus quasi pestilentibus et petechialibus quæ passim, anno 1731, in Agro Patavino sæviebant, sanguis ut plurimùm *nimis solutus* apparebat. Hoc quoque phænomenon adnotârunt Lancisius et Senac. Huxhamius, in febribus malignis, sanguinis dissolutionem, lividitatem, putrescentiam observavit. Secundùm Vander-Mye, Morton, sanguis è venis illorum qui febre putridâ et petechiali laborant missus, absque consistentia sese exhibet, moxque putrescit. Quis nostrûm hanc sanguinis depravationem non perspicuam habuit in secandis cadaveribus subjectorum à febribus gravibus defunctorum? Si è venis horum subjectorum, in decursu morbi, sanguis missus fuerit, coagulum, lividum, deliquescens, diffluens, minimâ pressione attritu facillimum apparet. Quædam venena, instar *virus febrilis*, sanguinis dissolutionem producunt.

In febribus eruptivis quales sunt variolæ, morbilli, scarlatina, etc., depravatione quâdam evidente, sed sensus et experimenta chemica effugiente, sanguis afficitur. Attamen ubi hi morbi indolem malignam induunt, sanguis easdem alterationes excipit quas in febribus putridis adnotavimus. Quod videre est in opere Huxhamii de febribus.

Hìc mihi referre liceat observationes Duhamel et D. Gendrin.

Bos cursu nimio fatigatus interficitur. Lanius postquàm in os suum introduxisset cultrum quo animal occisum fuerat, gravissimis symptomatibus corripitur, quartamque post diem, gangræna generali affectus, è medio tollitur. Vir quidam, cum osse ejusdem bovis sibi vulnus inflexit : membrum vulneratum tumore livido, sphacelo corripitur, morsque septimam post diem evenit (1).

Sanguinis hominis febre putridâ laborantis telæ cellulari felis uncia applicata fuit : ejusdem sanguinis semi-uncia in venam cruralem canis injecta fuit. Utrumque animal, symptomatibus febris putridæ lacessitum, septimâ horâ post operationem occubuit. Sanguis ater et liquidus in omnibus vasis, in arteriis ipsis, inventus est. Citissimè in putrefactionem abiit (2).

In *febribus inflammatoriis*, biliosis, mucosis sanguis offert evidentes depravationes quas diligenter exposuit doctor Gendrin in opere suo de naturâ Febrium. Hìc tantum dicam illum bilem invenisse in sanguine subjectorum febre biliosâ laborantium, depravationem quam præsenserant permulti medici inter-quos adnumerandi sunt Stoll et Pujol etc.

In febribus hecticis cachexiam purulentam comitantibus, ut fit apud phtisicos, apud illos qui ingenti abscessu seu exteriore, seu interiore afficiuntur, præsentiâ puris absorpti sanguis depravatur. Serum hujus sanguinis, secundùm doctor. Pujol, abundans est, mixtioneque particularum albidarum, heterogenearum, *purulentarum* turbatum. Doctor Velpeau pus verum in venis reperiit. Ego quoque in venis materiam purulentam observavi : simul, et non semel, membranam internam vasorum sanguiferorum rubram vidi. Nec mihi absurdum videtur habere hanc depravationem sanguinis pro febris hecticæ causâ. Hanc febrem irritationis prolem volunt *medici physiologici*. Quod si verum esset, cur febris

(1) *Mém. de l'Acad. des Sciences, an* 1776.

(2) *Gendrin, Rech. sur la Nat. des fièvres;* 1823.

oriretur tantummodò cùm texta accidentalia emolliri cæperunt?

In affectionibus herpeticis, cancrosis, depravatio sanguinis negari non potest, etiamsi hujus alterationis natura planè nostram observationem subterfugiat. Hæc depravatio multò evidentior esset, si, ut dicunt, principia textorum accidentalium in massâ sanguinis, experimentis chemicis, perspicua Cl. Chevreul fecisset.

In phlegmasiis profectò sanguis a sanguine plane sano discrepat; calidior factus est, cuticulâque magis minusve spissâ obducitur, quam coagulatione serositatis sanguinis productam Huxhamius autumat. Hæc pellicula sæpiùs aspectum materiæ pseudomembranarum refert. An gelatinosa, albuminosa aut fibrinosa sit inter chemicos certatum est. Ex sententiâ Cl. Berzelii, omnia coaguli principia continere potest.

D. Traill, anno proximè elapso, in sanguine hominum phlegmasiâ interiore laborantium quandam olei quantitatem chemicè demonstravit (1).

In scorbuto sanguis liquidus, mollior, solutus, sicut et in febribus putridis apparet.

In virginibus chloroticis, sanguis aquosus, pauperior, tenuis, vix linteum inficit. In plethoricis contrà, crassitudine, rubore, multâ fibrinâ pollet.

Diabeticorum sanguis parùm animalisatus, parvulam fibrinæ, majorem quantitatem seri habet: in sero principium saccharatum inventum. Copia hujus principii minor est, secundùm D. Wollaston, quàm crediderant DD. Nicolas et Gueudeville.

In sanguine ictericorum bilem aut ejus materiam resinosam reperiit prof. Orfila. In sanguine retentione urinæ laborantium

---

(1) 100 P. seri continebant.

(1) 100 P. seri continebant.	Olei.	4,5.
	Aquæ.	78,9.
	Album. . . .	15,7.
	Salium. . . .	0,9.
		100,0.

urina adest. Morgagnius, Borellius, Spigelius sanguinem frigidum et quasi gelidum in quibusdam ægrotis invenerunt. Forsan hæc observata confirmationem novam desiderant.

Sanguis concretus plurimis auctoribus inventus est (Laennec, Béclard, Breschet, Meckel, Hodgson, etc.) Ex sententiâ prof. Laennec hæc concretio sanguinis spontanea esse potest. « Nihil probabilius est, inquit, etiam à priori, quàm possibilitas coagulationis sanguinis in ipso corde, præsertìm in extremis vitæ, cùm circulatio impedita irregularem et imperfectum in modum se exercet. » Hæc coagulatio haùd raró evenit in morbis cordis, majorumque vasorum. Quàpropter in ultimis ægrorum vitæ diebus, sanguis crassus, ater, vix è venis apertis emitti potest, ut quisque observare potuit.

Aliud genus depravationis sanguinis habemus in variis intoxicationibus. Hìc depravatio profectò evidens est, quamvis et sensus et experimenta chemica sæpius effugiat. Pro veneno in corporis intima deducto varia esse debet. Sunt medici qui cum *Meadio* credunt venena aggredi nervos. Sed hanc opinionem amplecti recentes investigationes de absorptione non sinunt. Illam secutus est Meadius, cùm attendisset celeritatem illam mirificam quâ viperæ caudisonæ morsus canem occidit, non integro videlicet minuti temporis quadrante, cùmque expertus fuisset sanguinem cui viperæ venenum adjunctum erat, nullo modo, internosci posse a sanguine cui nihil fuerat additum. Quæ cùm ita sint fatendum est cum Cl. Parmentier et Deyeux, sanguini fieri posse alterationes chemico insensibiles, sed illorum vi in æconomiam viventem, heu! nimis evidentes (1).

---

(1) Que pauca scripsit de alterationibus sanguinis prof. Beclard, hìc referre haud alienum erit : « In inflammationibus, coagulum sanguinis albâ obducitur pelliculâ quæ fibrinosa est ; magnaque in coagulo materiæ colorantis liberæ quantitas reperitur. Aliis in morbis, v. g., in scorbuto et affectionibus septicis, sanguis fluidus est, suamque amisit coagulabilitatem.

2.° *Depravationes chili et lymphæ.* De his parùm notis pauca dicam. Quam multæ esse debent chili depravationes facilè conjicere possumus, si animadvertamus hujus humoris compositionem variam pro varia compositione ingestorum esse. In strumis et rachitismo, lympha, inquit Pujol, viscosa, lenta et pituitosa est. Secundùm auctores, virus venereum in lympham præcipuè sævit.

§. II.

Liquidorum secretorum depravationes.

Ad hoc genus liquidorum pertinent materia nutritiva ipsa quam in cunctis organis sanguis deponit, cujusque alterationes concipi non autem observari possunt; adeps, serositas, synovia, humores perspiratorii, humores folliculares et glandulares. Sanguinis depravationum depravatio humorum secretorum comes individuus est. Præcipuas præcipuorum horum liquidorum depravationes solummodò exponere conabor.

1.° *Urinæ depravationes.* — Nullus est morbus paululùm gravis qui urinæ phisicis et chemicis proprietatibus insignes nòn afferat depravationes. Nec solùm, ut omnes sciunt, urinarum natura morbis pro variis varia est, sed etiam pro illorum periodis.

Urinam atram in muliere melancholicâ Galenus observavit. Huxhamius in febribus malignis urinas vidit fætentes et atras cum sedimento cujus color colori cafæi moliti proximus erat. Urinas cæruleas observârunt antiqui illasque sub nomine urinarum *indicarum*, *irrinearum* designârunt. D. Julia recenter in urinis hoc colore distinctis hydrocyanatem ferri demonstravit.

Joubertus, Gradius, Morgagnius, etc., febricitantibus non paucis, copiosè arenulas cum urinâ mingi viderunt.

Permulti adsunt morbi quibus attenta sanguinis exploratio majorem lucem afferret. » (*Elem. Anat. gener.*, p. 90.)

In rachitismo multum phosphatem calcarem urinæ continent. In arthritide minorem acidi phosphorici copiam habent, nisi intra paroxysmos (DD. Jacquin, Chaptal, Fourcroy, Berthollet).

Ictericorum urinæ secundùm prof. Clarion et Orfila, bilem aut materiam resinosam viridem bilis continent (*Jour. de Méd.*, *Chir. et Pharm. Elém. de Chim. Méd.*)

In diabete urina copiosissima principio saccharato abundat (Nicolas et Gueudeville, Thénard et Dupuytren).

Urina juvenis peritonitide acutissimâ vexati, analysi chemicæ subducta a doctore Nysten plus æquo uræam continebat, magnamque quantitatem materiæ albuminosæ quam in statu naturali urina non excipit. Tincturam heliotropii rubram faciebat.

Urina in febribus putridis, urinæ putrescenti similis est, sirupum è violis conditum viridem facit, ammoniacumque continet (prof. Orfila).

Multis in casibus partes cristallisabiles urinæ in calculos agglomerantur, seu abundantiores sint, seu deficiat liquidum in quo dissolutæ tenentur.

Alias urinæ depravationes tacere mihi liceat. Sed antequam finem faciam, Frid. Hoffmannii opinionem proferre utile mihi visum est. « Urinæ inspectio valdè medico necessaria et insignissimi in praxi medicâ usus est. Quemadmodùm empyricam illam ac divinatricem artem imperitorum ex urinâ judicandi et specialissima præsagiendi in totum damnamus, et pro fallaci ignorantiâ habemus, ità ejus inspectio perito medico magnam utilitatem fænerat, siquidem hâc ipsâ non modo constitutionem ac naturam sanguinis et humorum, sed eorum circulum ac progressum cognoscimus. »

2.° Transpirationis cutaneæ depravationes depravationibus urinæ non minùs numerosæ sunt, sive ad colorem, odorem, aliasque proprietates phisicas, sive ad compositionem spectant.

Odorem gravissimum in omnibus febribus putridis, urinosum in febre hujus nominis transpiratio cutanea effundit. Huxhamius

in febribus malignis sudores fulginosos vidit. In phlegmasiis cutaneis acutis chronicis-ve, in rhumatismis tantas depravationes præbet transpiratio cutanea, ut quidam medici (Cl. Frank, Alibert), inter signa diagnostica horum morborum illas adnumeraverint. Sunt sudores, quos *ataxicvs* vocat prof. Recamier, indole adeo malignâ ut citam mortem secum trahant. Ab alterationibus secretionis de quâ hìc agimus plerique morbi aut originem ducunt aut exitum habent. Etenim, neminem medicum fugit transpirationis cutaneæ suppressionem frequentem nostrorum morborum causam esse ; et contrâ, plurimos morbos criticò sudore judicari.

5.° Transpirationis pulmonaris depravationes et multæ et insignes esse debent, siquidem doctores Nysten et Magendie, per hanc viam eliminari substantias in venas perfusas comprobaverunt.

4.° Bilis depravationes in morbis pluribus medicis observatæ fuerunt. Bilis exuberantia, *policholia*, sententiâ illustrissimi observatoris Stoll, febris biliosæ et fons et principium est. Pujol, doctor Gendrin, aliique haud pauci hanc opinionem assecuti sunt. Bilis venenosis proprietatibus aliquando potiri videtur : quam sententiam nescio an ulla confirmare evidentius possit, quàm hæc observatio Morgagnii. Juvenis, tertianâ febre maceratus, novissimè diris convulsionibus confectus fuerat. Intestina, ventriculusque multam continebant bilem æruginosam cujus attactu scalpellus violaceo colore inficiebatur. Eundem scalpellum eadem bile stillantem, in carnem unius et alterius columbi cum leviter impressissent, sic quidem ut bilis intrà vulnus remaneret ; haud multò post uterque tremens et convulsus periit. Quin etiam micâ panis, illa admista bile, a gallo devoratâ, hic quoque parem habuit exitum.

In cholera-morbo, bilis proprietates irritantes possidere videtur. Illius enim contactu sæpe inflammantur et membrana mucosa intestinalis et ipsa cutis anò proxima. Hùc spectat observatio

prof. Orfila. Æger febri biliosâ gravi, cum *ulceratione*, interfectus fuerat. Magnam quantitatem materiæ resinosæ bilis continebat. Hæc materia evidenter depravata erat. Saporem enim peramarum habebat ; si molecula labris admoveretur, continuò vesiculæ, immani dolore stipatæ, exoriebantur. Bilis tantâ acrimoniâ pollens ulcerationes intestinales generare indubitanter posset.

Qui multa cadavera secuerunt animadvertere potuerunt bilem modò atram, modò viridem, modò flavam, modò decolorem, modò tenuem, modò spissam, siruposam, piceam etc., esse. Sæpissimè in illâ calculi formantur.

5.° *Lac* quoque ipsum depravationibus etiam gravissimis immune non est. Mulier, post iræ violentissimum impetum, infanti mammas admovet : mox ille moritur haud aliter ac si pro lacte atrum venenum hausisset.

6.° Mucus varias depravationes offerre potest. In morbo mucoso (feb. mucosa) redundare videtur. In phlegmasiis membranarum mucosarum insignissimas præbet alterationes inter quas adnumerandæ sunt quæ in formatione pseudo-membranarum observantur.

Omnia de visciditate humorum scripta profecto pro veris accipienda non sunt, attamen nemo dubitare potest quin muci viscositas nimia aliquando fiat. Ex hâc depravatione, mucum bronchialem afficiente, sæpiùs oriuntur symptomata quæ secundùm prof. Laennec medicamentis incisivis solvuntur. Hæc symptomata quæ ipse observavi genus maximè notandum asthmatis constituunt, pendent que à nimiâ muci bronchici tenacitate quæ emphysematis pulmonum causa facta est. In blennorragiâ syphiliticâ, pace medicorum physiologicorum dicam, mucus qualitates virulentas exhibet.

7.° Serositas depravationes varias ipsa patitur : quæ eveniunt in phlegmasiis serosis satis notæ sunt ut in illis immorari mihi necesse non sit. In ictericis serositas bilem continere videtur.

8.° Salivæ depravationes raræ non apparent. virulenta et con-

tagiosa fit in rabie. Abundantissima fluit in variolis. Odorem fætidissimum spargit apud illos quibus mercurius administratur. Odorem similem effundebat in mulieribus histericis quas observavit Sydenhamius (litt. ad. Rob. Cole). Professor Landré-Beauvais histericam vidit mulierem, quæ ex aliquot annis, ferè quotidiè, per accessus, plures salivæ libras expuebat. Sydenhamius nec non medici qui epidemiam urbis Breslaw descripserunt salivationes criticas, in febribus essentialibus observârunt.

Nihil hìc addam de aliorum liquidorum secretorum depravationibus. Scopo quem attingere volui quæ jam enarratæ sunt sufficientes mihi videntur.

Facta quæ in hâc sectione relata sunt demonstrant depravationes liquidornm in morbis, pro meris hypothesibus non esse habendas. Depravationes autem liquidorum compositioni inservientium inter et liquidorum secrétorum, insignis hæc perstat discrepantia : scilicet, quòd illæ principia morbifica corpori afferunt, hæ contrà, crisium instrumenta, principia noxia in corpus vivens introducta eliminant.

Nec mirari debemus per varias vias secretorias principia morbifera evacuari, quoniam, in statu sano, materias quæ sine periculo torrentem circulatorium permeare non possent, crisi, ut ita dicam, physiologicâ, ipsæ emittunt. Ipsa tamen liquida secreta nociva fieri possunt, ubi, quâlibet de causâ, in œconomiam regredi coguntur.

Ex his omnibus quæ proposita sunt, luce meridianâ clarius fit, liquida corporis viventis obnoxia esse evidentibus depravationibus quæ sensibus aut chemicis experimentis deprehendi possunt. Attamen multùm abest quin doctrina et, ut ita dicam, *anatomia pathologica* humorum perfectionem attigerit. Novas observationes indefessosque labores requirit hæc pars maxima medicinæ. Hoc genus observationis, hucùsque rude et quasi incultum, multis difficultatibus impeditum, attamen non ideò relinquendum. Etenim lesionum liquidorum notitia non minoris quam solido-

2

rum pretii est, siquidem, in genere, cum medicis pristinæ ætatis dicere possumus, eum non posse scire, quomodo morbos curare conveniat, qui, undè hi sint, ignoret. Maximo cum studio igitur dilucidandæ pathologiæ humorum incumbamus. Accedunt autem systematicorum æmuli, qui omnes has investigationes vanas et supervacuas proclamant, *risuque et ineptis cavillationibus* excipiunt. Verus medicus de talibus dictiteriis parùm curat, nec ideò minùs persequitur, *inter tædia et labores* investigationes quæ ad hominum salutem et vitam propiùs spectant.

Ut optimè verò humorum alterationes deprehendantur, simùl et sensus et experimenta chemica adhibenda sunt. Sic, junctis viribus, hæc intellectus nostri pretiosa instrumenta, aliquandò forsàn pathologiam humorum provehent ad hanc optatissimam perfectionem quâ fulget pathologia organorum, ex quò anatomia pathologica nec non ars diagnostica tantos et tàm felices habuere progressus.

Quidquid id est jam nunc, è præmissis, mihi demonstrata videtur hæc *conclusio :*

Dantur in morbis, evidentes liquidorum corporis viventis depravationes, et quæ sensibus aut chemicis experimentis deprehendi queunt.

QUÆSTIONIS PARS SECUNDA.

Numquid inter depravationes liquidorum corporis viventis aliquæ pro primigeniis habendæ ?

Plerosque morbos, materiâ quâdam morbificâ, in sanguine natâ vel intromissâ, gigni medici diù existimaverunt. Veteres, Galenusque inter primos, eosdem aliquandò fieri effectus agnoscebant, et à *lethalis veneni potione et a corruptione quæ à corpore*

ortum habeat (1). Sydenhamius eandem sententiam amplexus est. Morgagnius, à pravâ ipsâ humorum dispositione, internum aliquandò venenum generari fatetur. Perforationes spontaneæ ventriculi, remollitiones spontaneæ cordis, hepatis, splenis, quarum observationes memorandas excerpsit Pr. Récamier, cachexiæ cancrosæ, herpeticæ, etc., à primigeniâ liquidorum depravatione originem ducere mihi videntur (2).

In morbis à quibusdam venenis inductis, v. g. à strichninâ et acido hydro-cyanico, dubium non est quin liquida vim atrocem veneni, prima recipiant. Itaque in intoxicatione ab acido prussico sanguis *gravem amygdalis amaræ odorem spargit.* In omnibus febribus essentialibus à depravatione *primigeniâ* sanguinis symptomata principium ducere videntur. Quæ sententia nonnullis experimentis physiologicis planè consentanea est. Baglivius febrem pluribus animalibus *inoculavit*, injectis in venis illorum substantiis irritantibus, aromaticis, spirituosis, per-acidis, etc. Doct. Gaspard, Magendie, Gendrin experimenta recentiora sententiæ nostræ argumenta probantissima suppeditant. Ex his auctoribus, si in animalium venas injeceris vel pus pravi aut boni moris, vel putridas materias et imprimis, secundùm D. Magendie, *aquam piscium putridam*, mox animalia observabis affici variis symptomatibus maximam præbentibus analogiam cum febrium miasmaticarum symptomatibus. Sic apparent convulsiones, tetanici insultus, gravissima febris, vomitus et dejectiones materiarum atrarum, fætidissimarum aliquandò purulentarum, urina crassa, sedimentosa, malè olens et quasi putrida, petechiæ, etc.; mox prostata jacent animalia, medioque in statu adynamico dicto, serius ociusve morte corripiuntur. Sectis cadaveribus, chemicæ

---

(1) *Vid.* Galen., de Locis affectis.

(2) Suprà jam diximus prof. Laennec, existimare sanguinis coagulationem fieri spontaneo modo.

sanguinis alterationis omnia signa observantur; hoc liquidum fluidum est, perque vasorum parietes transudavit in varia texta, præsertimque in ventriculum et intestina. Hæ variæ evacuationes verè criticæ aliquando fuerunt. Etenim his effectis, ad sanitatem plurima animalia redierunt. Sin autem nulla evacuatio facta sit, mors supervenit, et in cadaveribus, cranii, thoracis, abdominis phlegmasiæ; aliquandò abscessus in telâ cellulosâ, deprehenduntur. Haud ridiculè existimari potest has produci inflammationes à contactu sanguinis quem noxia infestavit materia, criticâ ab evacuatione non exterminata.

Verum autem inter illas, ut ita dicam, artificiales febres, variasque pestilentiales febres miasmatum absorptione evidentissimè generatas, maxima indubitataque exstat analogia. In his quoque, perniciosâ materiâ sanguis inficitur, et ab hâc lesione primigeniâ, omnia phenomena, omnes inflammationes in organis deprehensæ, maximè pendent. In his quoque sæpiùs natura, omnibus viribus, elaborat ut miasmate detestato sanguinem liberet; indèque variæ crises. Etenim his in intoxicationibus massæ sanguinis, tota œconomia veneni expulsionem, et, si dicere possum, *vomitum* meditari videtur. Sic, his quoque in casibus gravissimis, vis medicatrix naturæ quæ, ut Sydenhamii verbis utar, noctes atque dies, nostris rebus invigilat, consulitque, vis medicatrix, inquam, omni ope atque operâ enitur, ut fiant crises quæ tantæ labis principium expulsent; sic demùm et febris, et crises naturæ summa molimina attestantur, sicut et vomitus, in invenenatione propriè dictâ, ventriculi conatus, ad expulsionem veneni, prænuntiat.

Ex his quæ dicta sunt patet, in febribus miasmaticis, depravationes liquidorum pro primigeniis habendas. Sed hæ ipsæ pestes à febribus ataxicis vel adynamicis essentialibus eo solùm discrepant quòd intensioribus stipantur symptomatibus; in his igitur quoque febribus phænomenorum causam, à sanguinis pri-

migeniâ depravatione pendere indicat analogia. Quod etiam valdè demonstrat doctoris Gendrin præcitata observatio. Expertus est enim, sanguine hominis, putridâ febre laborantis, in animalis venas perfuso, similem genitam fuisse febrem. Multæ alioquin febres, putridæ, vel adynamicæ dictæ, pravis alimentis ingestis sæpè nascuntur. Illæ quoque variis à crisibus exitum habent : quin imò, cum prof. Laennec dicere possumus, omnes inter morbos, febres essentiales, cum crisi, sæpiùs judicatas, in illisque curandis aut nulla, aut ferè nulla esse artis auxilia. Has febres gastro-enteritide produci quidam hodierni medici volunt. Experimenta præcedentia hanc phlegmasiam consecutivam esse, plerisque saltem in casibus, demonstrant. Aliundè, mera et simplex gastro-enteritis tot et adeò gravia symptomata gignere non valeret. Prætereà, in febribus intermittentibus perniciosis, quomodò symptomata, ex ista opinione, explicari possent? Etenim ex his unum aut alterum fieri necesse est : aut violentissima est gastro-enteritis ; tuncque symptomatum intermittentia intelligi non potest ; aut gastro-enteritis perlevis est ; at tunc, quî fit ut symptomata adeò gravia sint, ut ægrotantes primo, secundo aut tertio accessu sæviente, è medio tollantur ? Huic dilemmati nullum responsum firmum et validum concipio. Sed curationem si consulere voluerimus quantùm à veritate distet nova febrium doctrina evedentiùs etiam constabit.

Si dubitari non potest quin febres de quibus modò egimus, ab alteratione primigeniâ liquidorum et præcipuè sanguinis ortum habeant, hæc opinio, à fortiori, circà febres exanthematicas, admittenda est. Etenìm in variolis, morbillis et scarlatinâ, eruptionem quæ pro verâ crisi habenda est, febris antecedit. In hoc casu equidem à phlegmasiâ nondùm natâ febris pendere non poterat. Hæc eruptio quam criticam dicimus nisi aptè fiat, gravissima apparent symptomata quorum causa ponenda est in perturbatione quam virus variolicum, instar pestiferi veneni omni-

bus organis affert; quæ phenomena exinsperato et miro modo evanescerent, ut experientiâ comprobatum est, si, superveniente cutis exhantemate, virus per hanc viam expulsari posset (1).

Ex considerationibus et factis præcedentibus consequitur febres essentiales in affectu generali liquidorum et solidorum consistere; depravationes autem liquidorum pro primigeniis, solidorum contrà læsiones pro secundariis habendas. Quapropter haud absurdè infert Ettmyllerus *partes fluidas aut contentas primarium morborum subjectum, et solidas seu continentes nonnisi secundarium constituere. Confiterique necesse est absolutè consideratos humores suos pati manes morbosque. Quamvis si ad mutuam liquidorum et solidorum communionem respiciamus, non rarò hic fit observabilis circulus, dum ex confluxione, conspiratione unâ et sympathiâ omnium hippocratica unius partis vitium affricatur alteri, humores labem partibus solidis et solidæ vicissim istis communicant, et hinc nata læsio illud prius erratum plurimum adauget.* (Thes., t. 4, Path. génér.)

Hæc opinio, confitendum est, medicinam multò difficiliorem facit quàm doctrina physiologica. Sed quid agam? Unâ aut alterâ die, morborum scientia non discitur : ut clarissima sic etiam est difficillima omnium scientiarum humanarum. Quod optimè censuerat divus Hippocrates cùm dixit : *ars longa, vita brevis.* Hanc sapientissimam sapientissimi viri sententiam hi soli repudiaverunt qui sistemata veritati prætulerunt, quorumque ardens ingenium, lento et quasi claudo pede procedentem observationem sequi noluit. Systemata autem delet dies, observationis judicia

---

(1) Hùc rectè spectat præclara præclari Sydenhamii sententia : natura sibi permissa negotium suum, suo tempore exsequitur materiamque, debito ordine, secernit et expellit ut nostra ope, nostris artificiis atque auxiliis non indigeat; suis viribus optimè instructa, suis opibus locuples, suo denique ingenio satis edocta.

confirmat. Porrò observationi planè consentaneam hanc existimo conclusionem :

Inter depravationes liquidorum corporis viventis aliquæ pro primigeniis habendæ.

FINIS.